

РОЗВИТОК МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ УКРАЇНИ І ПОЛЬЩІ

© Млодковскі П., 2008

Розглянуто питання макроекономічної ситуації України на тлі фаз кон'юнктурного циклу в Польщі. Процеси економічної інтеграції ведуть до формування щоразу міцніших міжнародних зв'язків і зростання взаємозалежності між партнерами. Дослідження ступеня подібності фаз кон'юнктурного циклу має на меті визначення можливостей в сфері тіснішої співпраці – особливо в сфері грошової політики, для якої висока позитивна кореляція бізнес-циклу є необхідною умовою високої результативності. На підставі основних показників доведено, що такого роду конвергенція на разі є дуже слабкою.

Ключові слова: кон'юнктурний цикл, конвергенція, господарська інтеграція.

The paper deals with the issue of macroeconomic situation in Ukraine in comparison with business cycles in Poland. Economic integration leads to development of international links and increase in interdependence between partners. Analysis of similarities in business cycles is aimed at recognizing potential for closer cooperation in the monetary policy. High and positive correlation of business cycles is the prerequisite for an effective common monetary policy. Using the standard methods for capturing business cycle fluctuations low similarity in this regard was recognized.

Keywords: business cycle, convergence, economic integration

Визначення наукової проблеми

Протягом багатьох років питання економічної інтеграції є одним з основних напрямків емпіричних досліджень в економіці. Інтенсивний розквіт цієї тематики був пов'язаний з фактом розпаду декількох федеративних держав на менші, зазвичай національні, незалежні країни. Враховуючи анахронізм автаркії, ці новостворені суб'єкти розпочали пошуки способів включення в глобальну господарську систему. Через спеціалізацію виробничих структур і лібералізацію всіх рахунків платіжного балансу малі відкриті економіки уможливили своїм резидентам досягнення економічних цілей на базі закордонного попиту та імпортованих чинників виробництва. Описана ситуація, що правильно характеризує багато з новостворених незалежних держав, є, однак, пов'язана з рядом загроз, на які наражається мала відкрита економіка. Тут можна назвати чутливість на зовнішні шоки і загрозу платіжних, валютних або фінансових криз. Одним із способів уникання вказаних загроз без обов'язкової відмови від участі у глобалізаційних процесах є укладання регіональних договорів економічного характеру і виступ на світовій арені не одиничних країн, а суб'єкта, який представляє міцну матеріальну базу і великий господарський потенціал.

Дослідження ступеня економічної інтеграції одиничної країни, а також рис і наслідків цього процесу наштовхується на численні проблеми методологічної природи. Особливо виразно це проявляється у випадку економік, які проходять трансформацію. Незважаючи на існування формальних часових рядів для головних макроекономічних змінних, за їх формування відповідає система з нестабільним числом елементів і характером стосунків між ними. Це призводить до того, що досліджувані значення неможливо порівняти напряму, а інтерпретація причин розвитку ситуації, що спостерігається, обтяжена серйозним ризиком здійснення помилки. Ці умови звужують доступні методи кількісного аналізу, довжину періоду дослідження, а також діапазон аналізу. Обмежуючись простим макроекономічним аналізом економіки України в 2001–2006 роках, можна, однак, зазначити декілька цікавих рис на підставі достовірних результатів досліджень. Це становитиме основу для відповіді на питання про ступінь конвергенції фаз кон'юнктурного циклу між Польщею і Україною. Ця риса є дуже важливою для останнього етапу економічної інтеграції,

тобто утворення монетарного союзу. З цього погляду висока позитивна кореляція є аргументом на користь оптимальності досліджуваного валютного простору. Адже це означає, що економіки розвиваються за наближеними напрямками, подібно реагують на внутрішні і зовнішні шоки, відтак спільна грошова політика не генеруватиме асиметричних шоків у такій системі.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій

Серед аналізів макроекономічної ситуації України як пункт віднесення приймають матеріали Міжнародного валютного фонду [1]. Це щорічні звіти "Country Reports" [2,3], що є результатом візитів делегацій цієї установи, яка стежить за стабільністю в економіках країн-членів. Натомість специфічні проблеми аналізуються у матеріалах Дослідного департаменту, які виходять під заголовком "Working Papers" [4–7]. Частими є також порівняльні аналізи вибраних питань в масштабі регіону або груп економік з наближеними характеристиками [8]. Згадані публікації концентруються на дослідженні причин, наслідків і доступних рішень проблем, що спостерігаються. На підставі фрагментарного аналізу економіки України можна стверджувати, що у багатьох відношеннях вона є специфічною. Щодо реального сектора це виражається у факті гострої і виразної циклічності впродовж року. Це можна побачити на рис. 1.

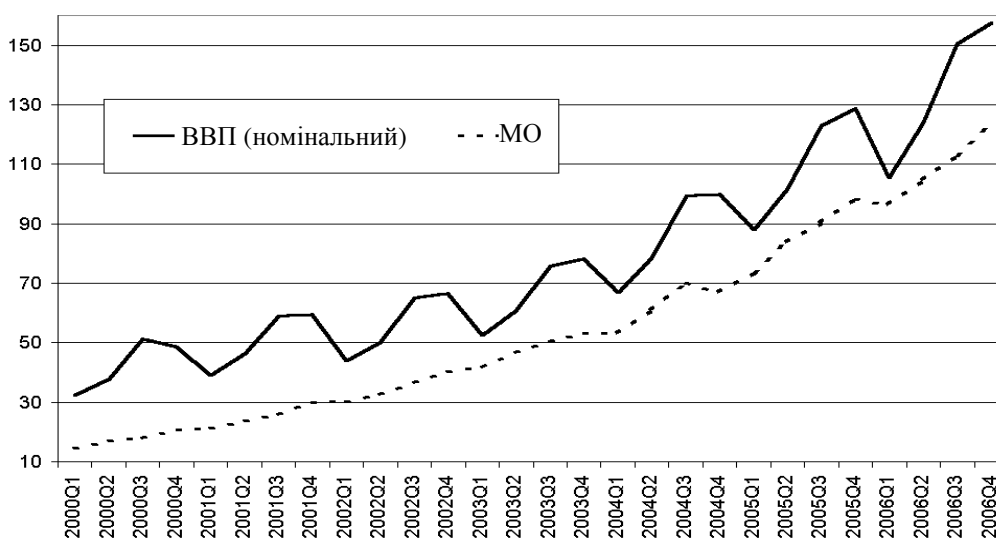

Рис. 1. Номінальний ВВП і пропозиція трансакційних грошей у млрд. гривень по кварталах 2001–2006.
Джерело: Власна розробка на підставі "International Financial Statistics", IMF Washington D.C., July 2007

Сезонність, яка спостерігається у формуванні ВВП, дає змогу припустити, що чинником, відповідальним за це явище, є висока частка сільського господарства у виробничій структурі. За роки, охоплені дослідженням, квартал з найнижчим ВВП складають січень, лютий і березень, в яких не відбувається збору урожаю жодних сільськогосподарських культур. Натомість період жнив – це щоразу локальний максимум.

Постановка цілей

Метою статті є проведення фрагментарного макроекономічного аналізу ситуації в Україні в період 2001–2006 років, який охоплює реальний і номінальний сектор, а також визначення, чи існує схожість сфер кон'юнктурного циклу і способів ведення грошової політики між Україною і Польщею.

Виклад основного наукового матеріалу

Зіставлення на одній діаграмі номінального ВВП та кількості трансакційних грошей в економіці має спричинитися до визначення грошової політики Центрального банку України. Відношення між апроксимантою трансакційного попиту на гроші (ВВП) та пропозицією грошей утримується на відносно постійному рівні. Можна навіть спостерігати спроби пристосовування кількості грошей до циклічних флуктуацій ВВП, особливо регресу, що припадає на останній квартал кожного року. Однак ближчий аналіз цієї проблеми на підставі показника швидкості обігу

грошей в економіці $V = \text{ВВП} / M$ (рис. 2) дає змогу стверджувати про істотні зміни в напрямку менш рестрикційної монетарної політики. Порівнюючи поведінку цієї макроекономічної перемінної в Польщі, можна говорити про зовсім інший підхід до формування пропозиції грошей, який, однак, і у цьому випадку вказує на незначну циклічність впродовж року, за яку також може відповідати сільськогосподарське виробництво. Відмінність у способі здійснення грошової політики виникає з різних характеристик суспільства і різних навиків в сфері використання трансакційного блага. Значно більша пропозиція фінансових активів і можливість диверсифікації портфеля в Польщі призводять до того, що суспільство утримує відносно нижчий запас готівки, ніж це спостерігається в Україні. Додатковим спостереженням є наявність значно більшої вигоди, яка отримується українською владою від доходів від емісії грошей. З одного боку, це є результатом набагато вищих сальдо готівки на руках суспільства, а також вищої, ніж у Польщі, інфляції.

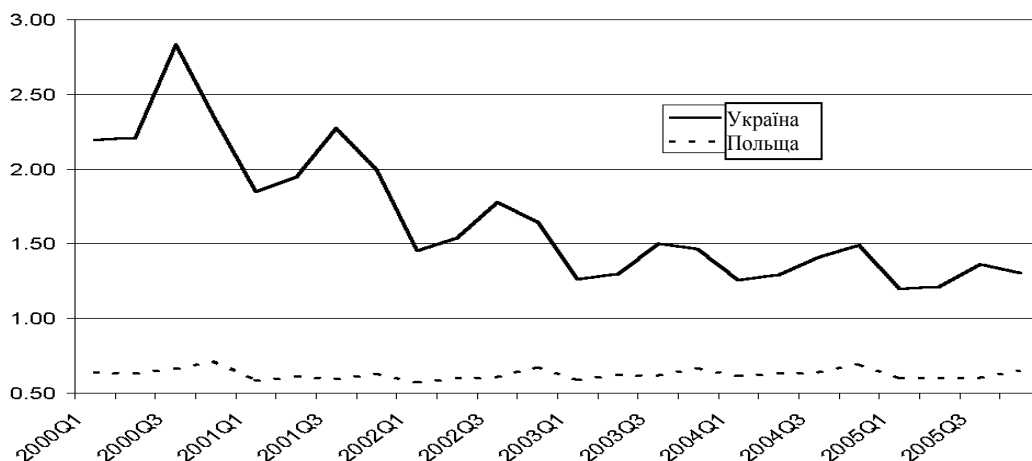

Рис. 2. Швидкість обігу грошей в Україні і в Польщі по кварталах

Джерело : Власна розробка на підставі "International Financial Statistics", IMF Washington D.C., July 2007.

Центральний банк України може мати проблему пристосування пропозиції грошей до циклічно змінного попиту. Це викликає періоди ненавмисних монетарних рестрикцій, коли у II і III кварталі ВВП різко зростає, з подальшою грошевою експансією, коли в I кварталі нового року ВВП зменшується. Ця ситуація не шкідлива для зростання економіки, якщо тільки приватний сектор володіє альтернативним джерелом капіталу, що фінансує активи в періодах ненавмисних рестрикцій. Дуже ймовірно, що торговий кредит, який надається постачальниками, або банківський кредит, пропонований сектором комерційних банків, дають змогу здійснювати усі економічно обґрунтовані трансакції.

Економіка України виявляє риси сільськогосподарської економіки, в якій спостерігається виразний річний цикл формування ВВП. Окрім того, треба зазначити, що після періоду гіперінфляції і приведення ІСЦ до одноцифрової величини під кінець 2001 року, грошова політика стала значно менш рестрикційною (див. рис. 2), що сприяло поверненню показника ІСЦ у діапазон 10% – 15% з кінця 2004 року до початку 2007. Використовуючи цей показник загального рівня цін, матеріалізовано значення ВВП в період 2000–2006 років для України і Польщі (табл. 1).

Таблиця 1

Реальний ВВП Польщі і України в SDR у період 2000-2006 (млрд.)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Польща	148.63	141.50	142.59	180.07	191.28	219.28	239.25
Україна	23.75	25.76	33.65	35.05	39.96	47.19	68.27
Кореляція	0.67						

Джерело: Власні розрахунки на підставі "International Financial Statistics", IMF Washington D.C., July 2007

Розрахунком норм змін реального рівня ВВП в обох країнах визначено інформацію про високу схожість стежок зростання (рис. 3). Цей результат не повинен дивувати з огляду на той факт, що обидві економіки належали до групи соціалістичних держав і лише з 90-х років ХХ століття розпочали проринкові реформи. Це означає, що до певного ступеня вихідна ситуація була подібна, оскільки власність на засоби виробництва належала державним і кооперативним органам. Однак відносно кореляції фаз кон'юнктурного циклу виявилось, що обидві досліджувані економіки надалі мають відмінності. Свідченням цього є значення коефіцієнта кореляції, розрахованого для норм змін реального ВВП (табл. 2).

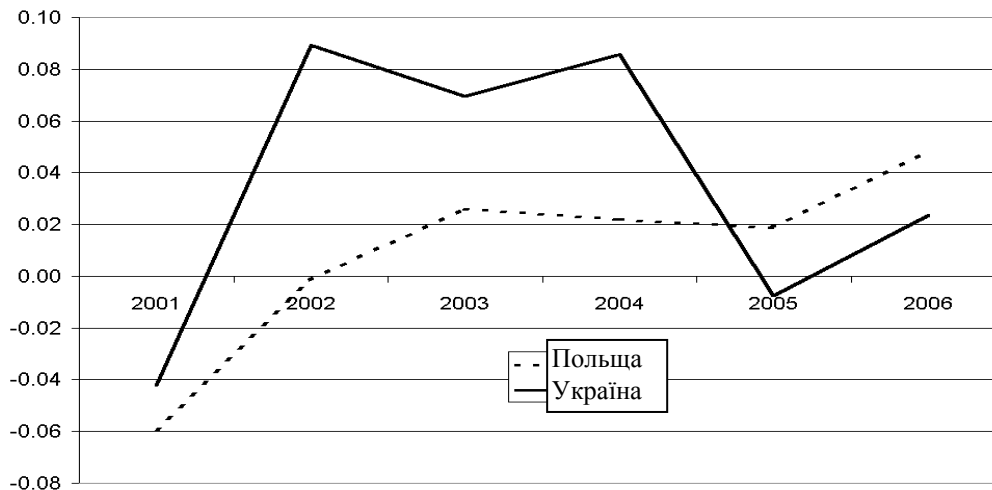

Рис. 3. Норми зростання реального ВВП України і Польщі в період 2000–2006.

Джерело: Власна розробка на підставі "International Financial Statistics", IMF Washington D.C., July 2007

Таблиця 2

Норми змін реального ВВП (у %).

	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Польща	-0.06	0.00	0.03	0.02	0.02	0.05
Україна	-0.04	0.09	0.07	0.09	-0.01	0.02
Кореляція	0.51					

Джерело: Власні розрахунки на підставі "International Financial Statistics", IMF Washington D.C., July 2007

Регрес у 2001 році і розквіт у 2002 поряд з тенденцією до щоразу м'якших змін ВВП обумовлюють позитивний коефіцієнт кореляції номінального і реального ВВП. Обидві економіки належать до групи ринків, що піднімаються (emerging markets), і відчувають відносно сильні конвергенційні тенденції порівняно з іншими країнами. Це означає наявність стабільних тенденцій зростання, які протягом довгого періоду ставатимуть щоразу м'якшими.

Отже, можна припустити схожу реакцію обох економік на ситуацію на глобальному рівні. Однак набагато вище значення стандартного відхилення норм зростання реального ВВП Польщі вказує, що ця країна значно більше чутлива щодо зовнішніх розладів, незважаючи на те, що економіка України є більш відкритою [(EXPOT+IMPORT)/PKB].

Додатковим способом тестування ступеня подібності двох економік є використання показника MPSI (Monetary Policy Stance Indicator) [9] (Młodkowski, 2007). Він ґрунтується на альтернативній інтерпретації короткострокових шоків показника швидкості обігу грошей, які містять інформацію про трансмісійний механізм грошової політики. У випадку Польщі і України, процес його формування в період, охоплений дослідженням, наведено на рис. 5. Розрахований для часових рядів показника MPSI Польщі і України коефіцієнт кореляції становить 0,47. Це значення наближене до кореляції, яка спостерігається у випадку норм змін реального ВВП, що є додатковим підтвердженням ступеня і сили коваріантності у номінальній сфері. Загальна перевага спостережень нижче нуля у випадку України має інтуїтивну інтерпретацію, а саме: центральний банк

систематично у напрямку менш рестрикційної грошової політики. Факт повторного вибуху двозначної норми інфляції може поставити цю тенденцію під знак запитання з тенденцією до послаблення монетарної політики. Негативними наслідками супроводжується також збільшення періоду досягнення макроекономічної стабілізації, що ускладнює розвиток фінансового сектора, який має стабілізувати на економіку загалом.

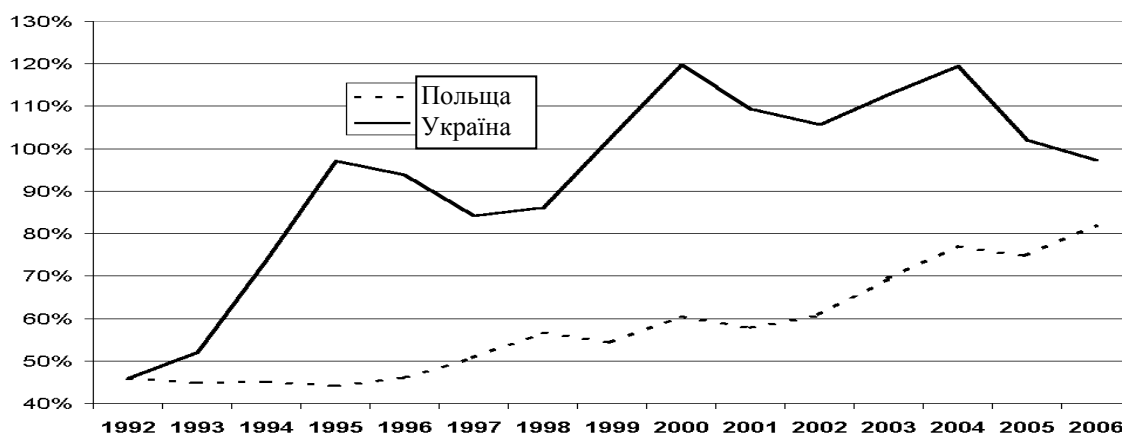

Рис. 4. Ступінь відкритості економік, вимірюваний показником $(EXPORT+IMPORT)/PKB$.

Джерело: Власна розробка на підставі "International Financial Statistics", IMF Washington D.C., July 2007

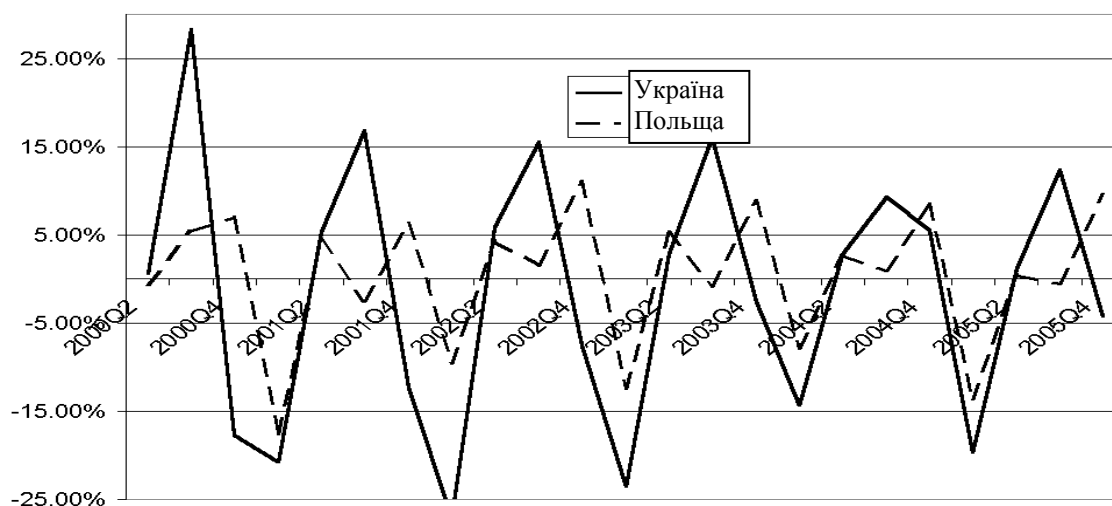

Рис. 5. Показник MPSI для України і Польщі в період 2000–2006 за кварталами.

Джерело: Власна розробка

На рис. 5 можна побачити, що рішення, які стосуються змін у напрямку м'якшої грошової політики, в обох досліджуваних країнах є ідеально співвіднесеними. Однак, якщо йдеться про спосіб здійснення монетарної політики рестрикцій, то спосіб її досягнення істотно відрізняється. У Польщі три квартали політики рестрикцій, що йдуть за періодом експансії, мали два піки, розділені одним кварталом менших рестрикцій. Центральний банк України у 2002–2003 роках діяв за схемою: два квартали експансії і два квартали грошової політики рестрикцій. Лише з періоду зламу 2004/2005 років можна спостерігати подібну до польської схему: три квартали м'яких рестрикцій, які настають після одного квартала сильної експансії. Це дає змогу сформулювати спостереження, що стосуються істотного елементу, який значною мірою не залежить від волі монетарної влади і водночас сильно впливає на досягнення цілей Центрального банку.

Висновки

Україна порівняно з Польщею залишається країною з дуже нестабільною економікою. Це означає, що рішення про інвестування повинні враховувати істотну премію за специфічний ризик.

Відтак існує бар'єр для надходження закордонного капіталу, який може полегшити і прискорити модернізацію економіки. Крім цього, Україна відчуває фази кон'юнктурного циклу з різною частотою – це спричиняє відносно низьку кореляцію. Існує, однак, декілька спільних рис, які можна визначити на підставі проведеного дослідження макроекономічної ситуації в сфері ВВП і ступеня рестрикційності грошової політики. В обох економіках існує річний цикл, що впливає з циклічності сільськогосподарського виробництва. У випадку України він набагато виразніший. Внаслідок цього перед монетарною політикою постає проблема пристосовування пропозиції грошей до потреби на трансакційні блага, що різко змінюється в період збирання урожаю. Труднощі з оцінюванням попиту на гроші призводить до появи квартальних періодів ненавмисних рестрикцій і монетарної експансії. У Польщі ця ситуація проявляється значно слабкіше.

Макроекономічна нестабільність, що спостерігається, спричинена не лише політичною ситуацією в Україні. На підставі проведених досліджень можна припустити, що за це відповідає характер економіки (велика частка сільського господарства у формуванні ВВП). Окрім того, можна вказати причини, викликані інституціональними рішеннями як в номінальній, так і в реальній сфері, що вимагають подальших реформ. Це підтверджують результати досліджень Міжнародного валютного фонду. Не можна не визнати безперечного успіху центрального банку в зниженні і стабілізації інфляції, але в цій сфері також необхідне зростання достовірності цього інституту. Зокрема тому, що після одноцифрової інфляції послаблення грошової політики призвело до повернення норми загального зростання рівня цін до двозначного рівня.

Висока економічна нестабільність України і нинішня низька кореляція фаз кон'юнктурного циклу може становити проблему і бути перешкодою для членства в господарському і валютному союзі, який спирається на євро. Проте порівняно з іншими країнами Центральної і Східної Європи, де реформи відбувалися за методом проб і помилок, Україна володіє певними перевагами. Вона має у своєму розпорядженні досвід та інституціональні рішення, перевірені країнами, які проходили подібні зміни. Отже, тепер єдиною перешкодою для включення України у глобальну економічну систему під егідою ЄГС може бути відсутність політичної волі. Однак цей ресурс є відновлюваним.

Перспективи подальших наукових досліджень

Дослідження економік країн, що проходять системну трансформацію, завжди наштовхуються на істотну проблему, яка стосується якості часових рядів. З одного боку, вони є відносно короткими, а з іншого – державна система статистики не завжди пристосована до світових стандартів. Крім цього, різні методології збирання і обробки даних не дають змоги прямо порівняти їх з даними економіки високорозвинених країн. Аналізи макроекономічної ситуації України є не лише цікавим предметом наукових досліджень, але й необхідним елементом формулювання економічної політики. З огляду на це треба стимулювати як зміни в сфері покращання емпіричних матеріалів, так і самі методи, що враховують специфіку української економіки.

1. Ukraine: 2006 Article IV Consultation —Staff report; staff statement; and public Information Notice on the Executive Board d Discussion, IMF Country Report No. 07/50, International Monetary Fund, Washington D.C. 2. Ukraine: Selected Issues, IMF Country Report No. 07/47, International Monetary Fund, Washington D.C. 3. Ukraine: Statistical Appendix, IMF Country Report No. 07/48, International Monetary Fund, Washington D.C. 4. Tiffin A., The Cost of Weak Institutions, IMF Working Paper No. 06/167, International Monetary Fund, Washington D.C. 5. Stepanyan V., Reforming Tax Systems: Experience of the Baltics, Russia, and Other Countries of the Former Soviet Union, IMF Working Paper No. 03/173, International Monetary Fund, Washington D.C. 6. Pivovarsky A., How Does Privatization Work? Ownership Concentration and Enterprise Performance in Ukraine, IMF Working Paper No. 01/42, International Monetary Fund, Washington D.C. 7. Lissovolik B., Determinants of Inflation in a Transition Economy: The Case of Ukraine, IMF Working Paper No. 03/126, International Monetary Fund, Washington D.C. 8. Huang H., Marin D., Xu, Ch., Financial Crisis, Economic Recovery, and Banking Development in Russia, Ukraine and Other FSU Countries, IMF Working Paper No. 04/105, International Monetary Fund, Washington D.C. 9. Młodkowski P., Convergence in monetary policy stance during pre-EMU period Case of Czech Republic and Poland, [w] Poloucek, S., Stavarek, D. (eds.) Future

of Banking after the Year 2000 in the World and in the Czech Republic (Volume XI Finance and Banking). Karvina: Silesian University, 2007, str. 558 – 571. 10. Duenwald Ch., Gueorgiev N., Schaechter A., How Much of a Good Thing? Booms in Transition Economies: The Cases of Bulgaria, Romania, and Ukraine, IMF Working Paper No. 05/128, International Monetary Fund, Washington D.C. 11. Elborgh-Woytek K., Lewis M., Privatization in Ukraine: Challenges of Assessment and Coverage in Fund Conditionality, IMF Policy Discussion Paper, PDP/02/7, International Monetary Fund, Washington D.C. May 2002.

УДК 658.8

І.В. Неуров

Львівський інститут Сухопутних військ Національного університету “Львівська політехніка”

ФОРМИ СПІВПРАЦІ “ПОСТАЧАЛЬНИК–ПОКУПЕЦЬ”

© Неуров І.В., 2008

Розглядається еволюція функції закупівель та роль цієї функції в управлінні промисловим підприємством. Досліджено сучасні тренди розвитку логістики закупівель на промисловому підприємстві, яке інтегроване у ланцюг поставок. Досліджуються чинники, які впливають на закупівлі в ланцюгу поставок. Розглядаються можливі форми співпраці з постачальником у сфері закупівлі, оцінюються їхні сильні та слабкі сторони.

Ключові слова: функція закупівель, форми співпраці «постачальник-покупець», кооперація з постачальником, аутсорсинг, ринкова сила постачальника.

The evolution of function of purchases is examined in the article. The author investigated the modern logistic trends of purchases development on an industrial enterprise which is integrated in the supply chain. Factors which influence on a purchase in an enterprise are analysed. The possible forms of collaboration are examined with a supplier in the field of purchase, estimated them strong and weak parties.

Keywords: a function of purchases, form of collaboration «supplier-buyer», co-operation with a supplier, outsourcing, market force of supplier.

Постановка проблеми

Сучасна економіка вимагає від підприємств безперервного пристосовування до змін, які відбуваються в оточенні. Сміливо можна стверджувати, що сьогодні «єдиною постійною є змінна». Закінчився певний етап господарського буму і планування на багато років, яке спостерігалось ще до кінця 80-х років ХХ сторіччя на Північноамериканському континенті і в Західній Європі. Сьогодні стратегічне планування – це вже не багаторічне бачення розвитку, здобування нових ринків і вдала реалізація цих цілей, але часто гостра конкурентна боротьба і короткострокові стратегії, орієнтовані на «виживання». Привабливі ефекти розвитку фірм – від малих сімейних магазинчиків до підприємств з міжнародним діапазоном (наприклад, Wal-Mart) – сьогодні є майже неможливими для здійснення. Ринок вже часто є насиченим і важко знайти нішу чи відрізнитися чимось інноваційним серед конкурентів. Потреба зниження витрат змушує підприємства до пошуку джерел заощаджень, наприклад, через доручення функцій зовнішнім кооперантам, зовнішнє перенесення виробництва на Далекий Схід чи також відмову від цих сфер діяльності і спробу зосередження на найважливіших завданнях – ключових компетенціях.

Діяльність, яка полягає у здійсненні закупівель, є комплексною, оскільки пов'язана як з функціональними видами діяльності на підприємстві, які утворюють ланцюг вартості, так із зовнішнім оточенням, наприклад, із постачальниками, які можуть впливати на здобуття стійкої конкурентної переваги на ринку. Цей вплив постачальників не обмежується зниженням витрат чи якості придбаних матеріалів, а може полягати у можливості формування доткової цінності для клієнтів у ланцюгу поставок. Враховуючи істотний вплив закупівельної діяльності підприємства на